

Het Sovjet-Onderwijs op het XXVste Partijcongres

Van 20 november tot 3 december kreeg Nederland bezoek van een hoge delegatie van onderwijzensmen uit de Sovjet-Unie. Deze delegatie stond onder leiding van A. I. Danilov, de minister van de RSFSR – de grootste deelstaat onder de Sovjet-Republieken. Zijn ambtsgebied strekt zich uit van Leningrad tot Vladivostok en Kamchatka. Dit bezoek, dat plaats vond binnen het kader van de culturele samenwerking tussen Nederland en de USSR, was het eerste dat ná 1717 op dit niveau heeft plaats gehad. In dat jaar nl. bezocht Czaar Peter de Grote ons land om een stage te doorlopen bij onze scheepsbouwindustrie. Daarom was het bezoek van Danilov een historische gebeurtenis en was het des te opmerkelijker dat zijn verblijf volledig werd genegeerd door bijna alle dagbladen en andere media. Temeer is dit merkwaardig omdat toch een hele reeks van officials bij dit bezoek was betrokken en omdat de Russische minister een zeer groot aantal studiebezoeken heeft afgelegd: bijv. in Papendrecht: de Chr. Scholengemeenschap de Lage Waard; in Amsterdam de Osdorper Schoolgemeenschap en de Bijlmer Schoolgemeenschap; het Instituut voor de Opleiding van Leraren 'D'Witte Leli'; het Bouwcentrum in Rotterdam; de Stichting Film en Wetenschap; de Rotterdamse Schooladviesdienst. Voorts werd uitvoerig geconfereerd met de Landelijke Pedagogische Centra, de Innovatiecommissies in Zeist en last but not least met onze Minister van Kemenade. Van dit alles geen woord in de pers; de bezoeken aan Amsterdamse scholen zelfs buiten medeweten van de Wethouder van Onderwijs.

Vorige week werd in Moskou het 25ste Partijcongres afgesloten en hierbij werd door de Minister van Onderwijs van de USSR, M. A. Prokofjev, een korte toespraak gehouden, waarin hij terugziet op de ontwikkelingen binnen het onderwijs en zijn gedachten laat gaan over de toekomst. We zullen aan dit overigens formele verslag voor het Partijcongres enige aandacht schenken omdat de hierboven vermelde voorvallen wijzen op een al of niet gewilde afwezigheid van informatie over interne ontwikkelingen in de Sovjet-Unie. In zijn verslag voor het Partijcongres wijst Prokofjev op de inspirerende werking, die ook de leraren niet onberoerd laat, van de ontwikkelingsplannen voor de komende vijf jaar. In het afgelopen negende vijfjarenplan heeft iedereen binnen

het onderwijs hard gewerkt aan de verwezenlijking van de toen gestelde doelen, o.a. de voltooiing van het algemeenvormend voortgezet onderwijs voor elke leerling in de Sovjet-Unie en de verbetering van het onderwijs op het platteland. Ook de aanvaarding door de Hoogste Sovjet van de USSR van de Basiswet op het Onderwijs, zo stelde de minister, was een buitengewoon belangrijke gebeurtenis.* Voorts werden de salarissen van de leraren en kleuterleidsters in deze periode aanzienlijk verhoogd.

Dank zij de voortdurende hulp van partij-organisaties werden de gestelde taken, o.a. het bereiken van het algemeenvormend voortgezet onderwijs voor elke leerling in belangrijke mate vervuld. Meer dan 96% van alle leerlingen die in 1975 de achtjarige middenschool afsloten vervolgden hun studie bij een of andere vorm van algemeen voortgezet onderwijs. Voor het huidige jaar verwacht men dat ca. 90% van alle jongens en meisjes, die 11 jaar geleden naar de eerste klas van de basisschool gingen, een plaats in de maatschappij vinden na een volledige opleiding bij het voortgezet onderwijs te hebben genoten.

De minister vervolgde: 'Ons land staat in de wereld vooraan voor wat betreft het onderwijs aan de jonge generatie. Nu ontvangen de Rus en de Azerbaidzjaner, de Kazak en de Oekraïner, de Kirgiziër en de Witrus, de Let en de Turkmene – alle naties en volkeren binnen de sovjetvolkerengemeenschap – een zelfde niveau van onderwijsvoorzieningen. Jonge mensen in stad en land, kinderen van arbeiders, van boeren, van intelligentsia komen in grote meerderheid in de maatschappij terecht, voorzien van elementair inzicht in de wetenschap op het niveau van middelbaar onderwijs.

De minister wees er op, dat de verwezenlijking van algemeen voortgezet onderwijs in de praktijk aantoonde hoe onwetenschappelijk theorieën zijn die het accent leggen op erfelijke beperkingen bij de ontwikkeling van het intellect van de mens. Deze voorstellingen, aldus Prokofjev, worden maar al te vaak misbruikt in de burgerlijke maatschappij ter rechtvaardiging van het handhaven van de macht door een heersende elite. De sovjetwetenschap stelt tegenover deze pseudoweten-

* Zie: Basiswet op het onderwijs in de Sovjet-Unie. Red. J. de Reus Afd. Documentatie en Informatie LPC.

schappelijke bewering de enig juiste materialistische hypothese, nl. van de onbeperkte ontwikkelingsmogelijkheid van de mens onder gunstige sociale voorwaarden. Dit laatste is in ons land het geval, aldus Prokofjev.

Het onderwijs moet volgens de minister in die zin communistisch zijn, dat het zowel in theorie als in de praktijk bijdraagt aan de vorming van de jeugd en ook bij de werkzaamheden op de school zelf. Hiermee wordt ook de weg aangegeven voor de verdere ontwikkeling van het onderwijssysteem conform de behoeften van de zich ontwikkelende economie, wetenschap en cultuur in een tijdvak van de wetenschappelijk-technische revolutie.

In de jaren gedurende het negende vijfjarenplan, aldus Prokofjev, probeerden de leraren de inhoud van het onderwijs te moderniseren. Dit betrof de elementaire bewegingswetten van de materiële wereld, de elementaire deeltjes, die nu in het vak natuurkunde worden behandeld, en de grote melkwegstelsels, die tijdens sterrekunde aan de orde komen en de wetmatigheden van het leven op aarde.

Bij het leerproces van de principes waarop atoomcentrales, computers of de polymerenchemie is gebaseerd wordt de onmetelijkheid van kennis omtrent de natuurwetten ontdekt en komen rationele methoden aan de orde om de moderne resultaten van wetenschap en techniek in de productie toe te passen. De geschiedenis van de menselijke maatschappij, aldus Prokofjev, de geschiedenis van ons eigen land, de kennis omtrent de maatschappelijke ontwikkeling en het onlangs geïntroduceerde nieuwe vak 'rechtsleer en staatsrecht' geven de leerlingen een introductie in de wereld van maatschappelijke verhoudingen. Tot de zorg van het pedagogisch kader behoort ook het verschaffen van inzicht in de belangrijkste partij- en regeringsbesluiten en van de marxistisch-leninistische theorie.

Dit proces van voortdurende verbetering van het onderwijs is evenwel niet afgesloten. Vooral de verbetering van de kwaliteit van het onderwijs in de middenschool verdient volgens Prokofjev grote aandacht. Het gaat hier vooral om de vaardigheden van de leraar om de leerling de fundamentele wetenschappelijke kennis van natuur en maatschappij bij te brengen; in de tweede plaats gaat het om het aanleren van vaardigheden tot zelfstandig werk met literatuur – om het opwekken van de geestdrift van de leerlingen om de eigen kennis te verrijken en uit te breiden. Dit alles is afhankelijk van de verbetering van pedagogische methoden en vooral van de toepassing van methoden die op maximale wijze de cognitieve activiteiten van de leerlingen ontwikkelen. Dit laatste wordt een belangrijke taak voor de sovjetleraren gedurende de volgende vijf jaren. Herhaaldelijk werd in de afgelopen jaren door het Centrale Comité van de Partij benadrukt, dat ook de beroepsvoorbereiding en -oriëntatie moest worden verbeterd. Hierbij krijgen de scholen veel steun van de kant

van de bedrijven, de kolchozen, sovchozen en andere instellingen. Ook de zgn. leerlingbrigaden in de landbouw werden verder ontwikkeld. Naar het voorbeeld van een initiatief uit de stad Moskou werden in het gehele land meer dan 250 interscholair groeppen gevormd, die zich gezamenlijk inzetten op het gebied van het 'arbeidsonderwijs'.

In de zomer van 1975 verrichtten ca. 9 miljoen scholieren uit het middenstadium en de hogere klassen gedurende hun vakantie allerlei praktisch werk. De band tussen school en instituten voor beroepsstraining werd versterkt. Er werd nu door het Centrale Comité en de Raad van Ministers van de USSR een gedetailleerd programma uitgewerkt om de scholen op het platte land te moderniseren. Hieraan wordt intensief gewerkt. Cijfers spreken voor zichzelf, wanneer we zien, aldus Prokofjev, dat van de 7,9 miljoen leerling-plaatsen – die er zijn bijgekomen tijdens het afgelopen vijfjarenplan – er bijna 4,4 miljoen op het platte land bijkwamen, d.w.z. 55%. Maar in sommige gebieden blijven achterstanden bestaan, o.a. ook een tekort aan schoolinternaten en aan woningen voor leraren. Deze tekorten dienen allereerst te worden ingehaald. Vervolgens sprak Prokofjev over de rol van het gezin: 'Er zijn van die aspecten in het menselijk vlak waar fouten nimmer toelaatbaar zijn. Bijv. de morele opvoeding van de jonge leden van de maatschappij. Onze socialistische samenleving heeft de objectieve voorwaarden geschapen voor het likwidieren van immorele verschijnselen, van de mentaliteit van geweld, van de macht van het geld en van al die zaken waar tegenover het kind in de kapitalistische wereld hulpeloos staat. Het socialistische gezin is de erfgenaam van het allerbeste uit de revolutionaire gezinnen van arbeiders en intellectuelen in Rusland', zo stelde de minister. Daar ligt een geweldige hoeveelheid ervaring van gezinsopvoeding uit allerlei nationaliteiten opgeslagen, waarbij alles wat gezond, menselijk en verstandig is werd geselecteerd – alles wat in de loop van eeuwen in het volksleven werd bijeengebracht.

Maar opvoeding voltrekt zich niet automatisch. Zij vraagt om doelgerichte activiteit van school en gezin. Deze samenwerking moet versterkt worden, hand in hand met de grote maatschappelijke organisaties zoals komsomol en de pioniers. Deze samenwerking zal leiden tot een veelzijdige en harmonische ontwikkeling van de persoonlijkheid.

Prokofjev noemde tenslotte nog het feit dat gedurende het afgelopen vijfjarenplan ca. 9 miljoen arbeiders, boeren en ambtenaren allerlei vormen van voortgezet of hoger onderwijs volgden zonder onderbreking van hun normale werk. 10 miljoen leerlingen waren ingeschreven bij avondscholen, schriftelijke cursussen, beroepsscholen van middelbaar en hoger onderwijs. Ook deze sector van het volwassenenonderwijs zou nog een belangrijk prioriteitengebied van onderwijsbeleid blijven.

J. de Reus